

УДК 821.162.1"19" – 1 [В.Шимборська]. 03 = 161.2

УКРАЇНСЬКА ВІСЛАВА ШИМБОРСЬКА: РЕТРОСПЕКТИВА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕЦЕПЦІЇ ТВОРЧОСТІ

Олеся САЧОК

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000
Кафедра польської філології*

Стаття присвячена аналізу рецепції творчості В.Шимборської в Україні у радянський період, протягом перших років демократичних перебудов і на сучасному етапі. Головну увагу зосереджено передусім на висвітленні двох проявів цієї рецепції – у перекладах та науково-публіцистичному дискурсі, котрі в сукупності дають змогу цілісно висвітлити специфіку засвоєння та осмислення творчості польської поетки українським читачем. Завдяки дослідженню вказаної проблематики в діахронному розрізі виявляються зміни та тенденції у процесі перебігу української рецепції творчості В.Шимборської в різний історичний час.

Ключові слова: рецепція, переклад, читач, інтерпретація, дискурс.

Питання перебігу польсько-українського культурного діалогу і сьогодні викликає чимало дискусій в інтелектуальних колах України. Щодо його літературної складової, то літературознавці відзначають фрагментарність представлення творчості сучасних польських авторів українському читачеві, а також комерційний фактор впливу на наявність/відсутність окремої публікації того чи того твору. Крім того, дотепер не відбулося переосмислення вже існуючих перекладних надбань радянського періоду, коли трактування поставлених у творі проблем підпорядковувалося ідеологічним принципам. Прикладом “керованої” цензурою рецепції можуть бути, зокрема, видання творів польських класиків. Зміст та передмови таких публікацій, безумовно, потребують нового трактування. Зрештою, як пише польський україніст Б.Бердиховська, “досі в українсько-польських контактах до культури ставились, як до Попелюшки, хоча саме культура може бути досконалим інструментом взаємопізнання і розбудови зв'язків між суспільствами обох країн. (...) Про успіх ми можемо говорити тоді, коли польські та українські митці будуть систематично з'являтися в культурному ландшафті сусідньої країни, а не тільки з нагоди спеціально організованих “років” або “сезонів”¹. “Відкритість” однієї культури на іншу завжди є обов'язковим елементом її іманентного розвитку. У національних літературах Європи функцію діалогу виконують перекладні твори, зокрема тих авторів, котрі належать до канону європейської чи ширше – світової літератури.

¹ Бердиховська Б. Польсько-українські виклики // Нова Польща. Спеціальний український номер. 2005. С.6.

Одним із **актуальних** питань, котрі потребують систематизації вже існуючого матеріалу та ґрунтовного літературознавчого аналізу, є питання української рецепції лауреата Нобелівської премії в галузі літератури 1996 р. польської поетки В.Шимборської. Її творчий доробок – приклад універсального культурного коду, котрий іншомовні читачі все ж відчитують по-різному. Частково причини різноманітності інтерпретації треба шукати у способі трактування творчості того чи того автора безпосередньо перекладачем, котрий водночас виступає і першим інтерпретатором твору. Будь-який переклад – це завжди акт інтерпретації, від вдалості/невдалості якого залежить подальший перебіг сприйняття твору читачами, які часто не знайомі з оригіналом. Другим вектором, що частково формує читачку рецепцію, є науково-критичний дискурс, присвячений твору. Належить пояснити, чому стосовно перекладів та критичних матеріалів було вжите означення “частково”. Адже не можна забувати, що невід’ємною складовою цілісного формування рецепції літературного твору є суб’єктивний чинник – неоднорідна структура читачього загалу. Це завжди сукупність читачів з індивідуальним світосприйняттям, різним літературним досвідом, а відтак, особливими можливостями рецепції тексту.

Сьогодні велика частина творчого доробку В.Шимборської перекладена багатьма українськими перекладачами, що свідчить про зацікавлення їх сучасною польською літературою. Докладний герменевтично-дискурсивний аналіз існуючих перекладів творів В.Шимборської дає А.Савенець у монографічному дослідженні “Поезія у перекладі. “Українська Шимборська”².

У пропонованій розвідці автором вперше опрацьовано і висвітлено прояви української перекладацької та науково-публіцистичної рецепції творчості В.Шимборської у різні періоди спільної історії, розглянуто ці фази зацікавлення у контексті культурно-історичних чинників, які впливали на їх творення. На прикладі сучасної польської поезії здійснено реконструкцію та накреслено перспективи перебігу польсько-українського літературного діалогу.

З метою якомога ширшого висвітлення рецепції творчості В.Шимборської в українській культурі автор статті робить спробу розглянути українські переклади поезій польської авторки, з’ясувати основні закономірності їх появи, а також відповісти на запитання: чи існує сьогодні український дискурс творчості В.Шимборської? Оскільки цілісне уявлення про рецепцію того чи іншого автора у чужій культурі передбачає ще й аналіз корпусу літературознавчо-критичних висловлювань, які стосуються творчості письменника, окрему увагу у статті зосереджено на аналізі літературознавчих статей, розвідок та рецензій, присвячених творчості польської поетки та українським перекладам її віршів. Усі ці три компоненти рецепції твору в іншій культурі становлять об’єкт аналізу. Проте, як слушно зауважує А.Савенець, “попередній аналіз корпусу висловлювань, присвячених В.Шимборській, в українській культурі дає змогу ствердити брак у ній таких компонентів відповідного метатексту, як пародії чи наслідування...”³. Для реалізації поставленої мети необхідно виконати такі завдання: простежити динаміку процесу рецепції творчості польської поетки, визначити чинники, які впливають на специфіку засвоєння українським читачем поезій В.Шимборської, а також виявити нові тенденції у сприйнятті польської літератури ХХ ст. сучасними реципієнтами.

У 1997 р. вперше з’явилась літературознавча стаття Н.Сидяченко, у котрій проаналізовано творчість В.Шимборської. Автор статті пише: “Для багатьох наших спів-

² Савенець А. Поезія у перекладі. “Українська Шимборська”. Люблін–Житомир, 2006. С.201–278.

³ Там само. С.289.

вітчизників ця персоналія – новина. Хто така? Що написала? Численні розкладки нашої країни завалені польськими товарами – гуртом та вроздріб – а купити збірку польської поезії, хоча б у спеціалізованій книгарні – модальність ірреальна⁴. Таке твердження свідчить про те, що у 90-х роках поза вузьким колом читачів-інтелектуалів творчість В.Шимборської відомою в Україні не була. Відсутність тогочасної української рецепції творів поетки частково пояснив Д.Павличко. Коментуючи укладену ним антологію “50 польських поетів”, поет писав: “Частина текстів цієї книжки була надрукована в двотомній “Антології польської поезії”, яка вийшла у 1979 р. Однак до згаданої антології мені як редакторові не дозволено було включити поезії Збігнева Герберта і Віслави Шимборської, (...) оскільки публікація їхніх творів в Україні не бажана”⁵. Попри таку позицію цензури, в Радянській Україні все ж з’явився унікальний (зважаємо на дату – 1972 р.) переклад її поезій у журналі “Всесвіт”⁶. Згодом вийшли друком три переклади віршів В.Шимборської у збірці “Обличчя вітру” С.Йовенко⁷ та одного вірша “Розмова з каменем” у збірці “Грім-дерево” В.Грабовського⁸. Через відсутність окремих видань перекладів і неофіційну заборону включення до вагомих радянських антологій з творчістю польської авторки могло ознайомитись дуже вузьке коло українських читачів.

Радянська література ілюструвала готові тези, повторювала слогани, озвучувала похвали, звернення, протести, а відтак, завжди залишалась неповносправною, адже у її творців було забрано найголовніше – право на індивідуальність. Для соцреалізму вартими опису були лише ситуації, де присутні боротьба, героїзм або розвиток у відповідному напрямі вже визначеного майбуття. Саме тому до тогочасних антологій здебільшого входили відкориговані твори класиків польської літератури або ж маловідомих письменників XVIII–XIX ст. Натомість, автори ХХ ст., які у своїй творчості розмірковують над універсальними істинами людського буття, майже не друкувались. Адже людина-читач, котра починає осмислювати такі онтологічні питання, як сенс існування, унікальність кожного індивідуума, чи, зрештою, проблема спільного та особистого щастя, стає небезпечною для тоталітарної системи.

Єдиним радянським науковим виданням, де, зокрема, досліджено творчість В.Шимборської, була монографія “Спадкоємність і новаторство сучасної польської поезії” Ю.Булаховської⁹. У ній увага дослідниці зосереджена на творчості В.Шимборської, З.Герберта, наведено її власні переклади їхніх віршів. Кілька перекладів у періодиці та монографічне дослідження, призначене, передусім, читачеві-філологу – такий підсумок рецепції творчості польської поетки в Радянській Україні.

Початок 90-х років багато польських та українських інтелектуалів вважали переходом у новий історичний, а отже – культурний етап, наділений абсолютно іншою рисою – свободою. Проте, як виявилось невдовзі, свобода стала не подарунком, а випробуванням як для письменників, так і для читачів. Що стосується свободи ведення міжкультурного діалогу, то, за словами літературознавця та відомого перекладача сучасної польської лі-

⁴ Сидяченко Н. “Світ, долю якому я вершу сама (В.Шимборська)” // Слово і Час. 1997. №2. С.44.

⁵ “50 польських поетів. Антологія польської поезії” / Уклад Д.Павличко. Київ, 2000. С.7.

⁶ Шимборська В. Поезії / Пер. С.Йовенко, Є.Бринцева, Г.Кочур, Л.Череватенко // Всесвіт. 1972. №4. С.59–69.

⁷ Шимборська В. Сміх та й годі. Пієта. Радість творення / Пер. С.Йовенко // С.Йовенко. Обличчя вітру. Київ, 1975. С.102–106.

⁸ Шимборська В. Розмова з каменем / Пер. В.Грабовський // В.Грабовський. Грім-дерево. Київ, 1979. С.29–31.

⁹ Булаховська Ю. Спадкоємність і новаторство сучасної польської поезії. Київ, 1979.

тератури О.Сливинського, “(...) злам 80-х та 90-х років став для обох культур своєрідним “падінням у свободу” – з усім драматизмом, закладеним у цій метафорі, адже дуже швидко впливли на поверхню велетенські лакуни та хіази у знанні культури сусіда. Йдеться про суспільний загал, а радше, навіть про отой “добре освічений загал” – головного і дещо абстрактного споживача інтелектуального продукту”¹⁰. Важко було визначитись з пріоритетними для перекладу текстами, адже, попри величезний масив пост-модерної польської літератури, неперекладеними залишалося багато творів польських класиків. На вибір тексту для перекладу впливав, безперечно, ще й комерційний фактор.

У першій половині 1990-х перелік українських перекладів творів В.Шимборської поповнився двома публікаціями в “Авжеж!” (1990, 1993)¹¹, кількома перекладами в антології С.Борового “Полинова снага: Лірика”¹² та декількома журнальними перекладами Г.Кочура (1991; 1995)¹³.

З наведеного переліку неважко помітити, з одного боку, й справді мізерну кількість публікацій та повну відсутність окремих видань українських (не лише радянської доби) перекладів творів В.Шимборської в часі її найбільшої продуктивності та популярності у світі, а з другого – стрімке зростання їхньої кількості після 1996 р., коли поетка стала лауреаткою Нобелівської премії. Як зазначає А.Савенець, першою реакцією українських літературних кіл на присудження В.Шимборській Нобелівської премії був переклад вірша “Кінець століття”, здійснений українським поетом і перекладачем у Польщі Т.Карабовичем, опублікований в газеті “Наше Слово” за 10 листопада 1996 р.¹⁴

Сучасне зацікавлення перекладачів творчістю В.Шимборської можна пояснити намаганням компенсувати брак уваги до її літературного доробку в минулому, а також переконанням, що тепер В.Шимборська – це “класика” не лише польської, а й європейської літератури. Крім того, на нашу думку, відразу після 1991 р. й протягом кількох наступних років український читач-інтелектуал потребував висвітлення не стільки онтологічної, екзистенціальної, скільки насамперед історіософічної проблематики в літературі. Такий висновок можна зробити після певних спостережень над українською рецепцією ще одного польського письменника – Лауреата Нобелівської премії в галузі літератури Чеслава Мілоша. Творчістю цього письменника українські перекладачі зацікавилися ще на початку 90-х. Зокрема, велику частину літературного доробку Ч.Мілоша було опубліковано у журналі іноземної літератури “Всесвіт” за 1991–1996 рр. Принагідно зауважимо, що для перекладу було обрано передусім прозові твори письменника (“Поневолений розум”, “Мій досвід марксизму” і кілька інших). Попри доволі ранню появу імені Ч.Мілоша в періодичних виданнях, ще й досі, на жаль, немає повного видання перекладів його творів.

Загалом, порівняно з попереднім періодом, кількість перекладів поезій В.Шимборської після 1996 р., особливо у часописах, вражає. Йдеться про “класичні” періодичні видання “Сучасність”, “Березіль”, “Дніпро”, “Всесвіт”, “Літературна Україна”, “Слово і Час”, “Кур’єр Кривбасу” і ті, котрі можна вважати “альтернативними”, зорієнтованими,

¹⁰ Сливинський О. Найновіша польська література в українських перекладах: тенденції та перспективи (на правах рукопису).

¹¹ Шимборська В. Реабілітація / Пер. В.Боровий // Авжеж! (Житомир). 1990. Ч.4. С.44; Люди на мості [Вірші] / Пер. В. Грабовський // Авжеж! 1993. Ч.26. С.23–27.

¹² Шимборська В. Полинова снага: Лірика / Пер. Боровий С. Київ, 1994.

¹³ Шимборська В. Кордони людських держав [Вірші] / Пер. Г. Кочур // Дніпро. 1991. №11/12. С.157–162.; Вірші / Пер. Г. Кочур // Всесвіт. 1995. №8/9. С.72–74; Вірші / Пер. Г. Кочур // Дніпро. 1995. №9/10. С.113–114.

¹⁴ Савенець А. Поезія у перекладі. “Українська Шимборська”. С.162.

передовсім, на молодого читача: “Королівський ліс”, “Форма(р)т”, “Ї”, інтернет-часопис “Візантійський ангел”. Значно збільшилась і когорта перекладачів: до добре знаних Г.Кочу-

ра, Д.Павличка додалися імена молодих літераторів О.Галети, М.Кіяновської, А.Савенця та ін. Укладачі антологій польської літератури незмінно вміщували у них хоча б кілька перекладів з В.Шимборської: “Тому що вони суцї: Антологія сучасної польської поезії”¹⁵; “Дзвони зимою: Антологія польської поезії”¹⁶; “Передзвони польської лютні: Поетична антологія”¹⁷. Підсумовуючи, зазначимо, якщо у періодичних виданнях все ж існував постійний інтерес до творчості В.Шимборської, який проявлявся хоча й у нечисленній, але постійній наявності перекладів принаймні кількох віршів, то окремі видання творів польської поетки українською з’явилися щойно після 1996 р. Це можна пояснити тим, що переважна кількість публікованих книжок або дотувалися з Польщі, або видавці були впевнені, що саме такого типу книги буде читати пересічний український читач. Сучасний український письменник О.Ірванець зазначає, що “пострадянська людина не дуже охоче відкриває книжку, а навіть коли це робить, то обмежується “іронічним детективом” російських авторів або творами подібних жанрів”¹⁸. І ще одна можлива причина браку уваги сучасників до поезії. Поетична творчість потребує читача вдумливого й водночас емоційного, вона є найбільш амбівалентною в процесі рецепції та найскладніше піддається аксіологічному аналізу.

Серед окремих видань перекладів поезій В.Шимборської українською мовою належить згадати збірки “Під однією зіркою”¹⁹, “Вибрані поезії та есе. Двомовне видання”²⁰ та “Версія подій = Wersja wydarzeń”²¹. Усі зазначені видання є двомовними, що дає можливість читачеві, котрий знає польську мову, порівнювати оригінал твору і його переклад.

Отже, сьогодні творчість В.Шимборської представлена в Україні доволі значною кількістю перекладів, проте докладний їх аналіз свідчить, що ця поезія в Україні є водночас “відомою і невідомою”. Існує кілька причин саме такої рецепції чи, властиво, її браку.

Передовсім, йдеться про фрагментарність, не завжди вдалий вибір і водночас “дублювання” обраних для перекладу текстів, а також невелика кількість літературознавчо-критичних розвідок та опрацювань творчості поетки. Усе це не дає можливості читачеві уповні відчитати поетичний твір і в результаті призводить до поверхового його сприйняття. Як наслідок, по-справжньому В.Шимборську “знає” вузьке коло філологів та перекладачів, а також ті читачі, котрі цікавляться польською літературою.

Після виходу збірки “Під однією зіркою” з’явилося одразу кілька рецензій на неї, зокрема авторства Л.Вахніної та С.Єрмоленка²². В них наголошено на важливості появи збірки як першої окремої публікації українських перекладів В.Шимборської.

Попри те, що видання “Вибрані поезії та есе” є найповнішою на сьогодні спробою представити літературну творчість В.Шимборської в українському перекладі, лише есе

¹⁵ Тому що вони суцї: Антологія сучасної польської поезії / Пер. і упор. С.Шевченка. Львів, 1996. С.23–25.

¹⁶ Дзвони зимою: Антологія польської поезії / Пер., передм. та довід. про авт. Д.Павличка. Київ, 2000. С.296–312.

¹⁷ Передзвони польської лютні: Поетична антологія / Пер. В.Гуцаленко. Київ, 2001. С.519–527.

¹⁸ Зварич О. Вони в українських книгарнях // Україна Молода. 2004. №1. С.7.

¹⁹ Шимборська В. Під однією зіркою / Пер. Н.Сидяченко та С.Шевченка. Львів, 1997.

²⁰ Шимборська В. Вибрані есе та поезії. Двомовне видання / Пер. Я.Сенчишин. Львів, 2001.

²¹ “Версія подій = Wersja wydarzeń” / Пер. А.Савенця. Люблін, 2005.

²² Вахніна Л. Під однією зіркою (про книгу поезій В.Шимборської) // Голос України. 1998. №33 (20 лютого). С.2; Єрмоленко С. Під зіркою В.Шимборської // Слово і Час. 1997. №9/10. С.108–109.

поетки публікуються вперше, а багато з вміщених поезій уже відомі українському читачеві з публікацій у періодичних виданнях. Зокрема, йдеться про переклади авторства Я.Сенчишин – у першому числі “Світо-виду” за 1999 р.²³. З критичною оцінкою цього видання виступив на сторінках “Критики” перекладач А.Савенець у статті “Віслава Шимборська: розфасовано в Україні”. Після усіх своїх застережень автор підсумовує: “На сьогодні пані Сенчишин (...) подарувала нам найповнішу в Україні “Шимборську одного перекладача”. Літературної події не сталося. Проект “Українська Шимборська” від Ярини Сенчишин нічим не цікавіший від того, що пропонували останнім часом Дмитро Павличко чи Олександр Гордон. З одного боку, це закономірно: метатекст “української Шимборської” свідчить про те, що перекладачка подекуди просто повторила помилки своїх попередників. На жаль, її доробок не упривнює знайомства також і з тими українськими версіями поезій Шимборської, які відзначаються філологічною дисципліною, винахідливістю і чутливістю до звучання оригіналу”²⁴. Щодо збірки перекладів В.Шимборської, укладеної самим А.Савенцем, то Н.Ткачик у своїй рецензії “Українська версія подій В.Шимборської за А.Савенцем” зазначає: “Читаючи Шимборську в “українській версії” А.Савенця, не перестаєш подивляти перекладача за його майстерність, вміння віднайти у багатосоттисячному морі українських слів не лише влучний відповідник оригіналові, але й милозвучний та зрозумілий українському адресатові”²⁵. Важливо те, що рецензент окремо наголосила на важливості близькості перекладу читачеві, оскільки саме цього найчастіше бракує у попередніх збірках. Цікава особливість: часто для присутності В.Шимборської в зарубіжній літературі характерна перекладацька “монологічність”, тобто, творчість митця представлена у перекладах одного перекладача. Попри наявність у такому випадку доволі великої кількості публікацій, все ж існує ризик, що сприйняття читачами перекладених творів буде детермінованим інтерпретацією одного перекладача, що може суттєво обмежувати читацьку рецепцію. Натомість, в Україні, за підрахунками А.Савенця, “за період 1972–2002 рр. було опубліковано 216 текстів перекладів 112 віршів авторки у виконанні 19 перекладачів, що (...) свідчить про високий показник “діялогічності” українського корпусу перекладів віршів Шимборської”²⁶. Підсумовуючи, слід зауважити, що хоча весь поетичний доробок поетки становить близько трьохсот віршів, в українській культурі досі немає спроби його повного відтворення. Окремі поетичні збірки письменниці досі залишаються неперекладеними.

Український літературно-критичний дискурс творчості В.Шимборської, навіть порівняно з перекладами, виглядає, на жаль, далеко не повним. Тому варто окремо зупинитись на кількох нечисленних проявах рецепції творчості поетки українськими науковцями-філологами.

Якщо схематично окреслити домінанти, з яких складається український дискурс В.Шимборської, то привертає увагу передусім наголошення на інтелектуальному характері віршів поетки, на особливостях її світоглядних та філософських уподобань. Зауважимо, що усі літературознавчо-критичні статті були опубліковані після того ж таки переломного для розвитку української рецепції польської поетки 1996 р. Скромним відгуком на присудження В.Шимборській Нобелівської премії була замітка М.Сулими

²³ Шимборська В. Поезії / Пер. Я.Сенчишин // Світовид. (Київ–Нью-Йорк). 1999. №1 (34). С.27–42.

²⁴ Савенець А. В.Шимборська: розфасовано в Україні // Критика. 2003. №6 (68). С.8.

²⁵ Ткачик Н. Українська версія подій В.Шимборської за А.Савенцем // Наше Слово. 2005. №20 (15 травня). С.3.

²⁶ Савенець А. Поезія у перекладі. “Українська Шимборська”. С.157–158.

в газеті “Голос України”²⁷, де подано біографічні відомості та інформацію про видані поеткою збірки. Активний перекладач В.Шимборської – Н.Сидяченко – має у своєму доробку кілька літературознавчих статей, в яких аналізує специфіку трактування поеткою категорії часу та людської екзистенції. Особливу увагу Н.Сидяченко звертає на мову В.Шимборської, яка “використовує гру слів, грається словом, але так елегантно. (...) А її синтаксис, а маніпуляції з прямою мовою, діалогами. Її мовотворчість – то вдячна, захоплива царина для дослідника, для перекладача²⁸”. У цьому ж таки 1997 р. з’явилась розвідка Л.Жирик під назвою “Королева поетів (про В.Шимборську)”²⁹. В одному з номерів культурологічного часопису “Ї”, котрий був “(...) цілковито присвячений “польському слідові” в українських історії, культурі, філософії, політичному житті (...)”, було опубліковано статтю О.Нахлік “Філософсько-поетичний дискурс В.Шимборської”³⁰. Накреслення сприйняття творчості поетки польськими літературознавцями та власні роздуми над особливостями світобачення В.Шимборської доповнено детальним аналізом окремих віршів. Додамо, що обкладинку випуску часопису оздоблює портрет поетки, а у вмісті є переклад її промови з нагоди вручення Нобелівської премії в галузі літератури.

2003 р. у “Критиці” А.Савенець опублікував уже згадану статтю “Віслава Шимборська: розфасовано в Україні”³¹, в якій зосередив дослідницьку увагу на аналізі української перекладацької рецепції творчості поетки. Ще одна стаття – “Інтерпретація поезій В.Шимборської в українському перекладі” Н.Сидяченко³² – присвячена подібним роздумам.

Доволі критичну оцінку творчості В.Шимборської дав сучасний поет, філолог за фахом, Н.Федорак, котрий у своїй статті до газети “Література плюс” пише: “Як же сприймати поетесу нам? Безумовно, перш за все, прочитати її тексти. Зробивши це, враженням я себе не відчув. І річ не лише в не дуже добрих перекладах “каменярівського” видання, – на щастя, поруч із перекладами подаються оригінальні тексти. Читаючи Шимборську, я час від часу ловив себе на думці: “А чи можна це назвати поезією?”. Майстерність і спостережливість авторки подекуди захоплюють, але поезії від цього не додається”³³. Можливо, те, що тексти В.Шимборської літературознавці часто кваліфікують як есеїстику, графічно оформлену у вигляді віршів, робить її не такою близькою українському читачеві, який звик до мелодійної почуттєво-ліричної поезії. Зрештою, це зауважує й Н.Федорак: “(...) Так от, “неповторність” у Нобелівської лауреатки, безумовно, є, але “дотику до душі” таки бракує³⁴”. Але література, а особливо поезія, передбачає безліч інтерпретацій, жодна з яких ніколи не буває вичерпною. Ще одним важливим фактором рецепції завжди є категорія “читацького смаку”, а зрештою – й “горизонт сподівань” кожного окремого читача або читацьких генерацій загалом. На сьогодні найповнішою спробою подати як літературознавчо-критичне бачення українськими науковцями творчого доробку В.Шимборської, так і

²⁷ Сулима М. Польська поетеса В.Шимборська – лауреат Нобелівської премії 1996р. // Голос України. 1996. №206 (31 жовтня). С.16.

²⁸ Сидяченко Н. Світ, якому долю я вершу сама (В.Шимборська) // Слово і Час. 1997. №2. С.45.

²⁹ Жирик Л. “Королева поетів” (про В.Шимборську) // Галичина. 1997 (13 травня). №76. С.7.

³⁰ Нахлік О. Філософсько-поетичний дискурс В.Шимборської // Незалежний культурологічний часопис “Ї”. 1997. №10. С.132–138.

³¹ Савенець А. Віслава Шимборська: розфасовано в Україні. С.8.

³² Сидяченко Н. Інтерпретація поезій В.Шимборської в українському перекладі // Григорій Кочур та український переклад. Київ, 2004. С.194–198.

³³ Федорак Н. Слава Віслави. По той бік однієї зірки // Література плюс. 1998. №3. С.3.

³⁴ Там само. С.3.

власний аналіз “корпусу українських перекладів поезії Шимборської, що склався в українській літературній культурі упродовж 1972–2002 років, відтак, простеження мутації, яких зазнали індивідуальна поетика і стиль польської авторки в інтерпретаціях українських перекладачів та критиків” здійснив А.Савенець у монографії “Поезія у перекладі. “Українська Шимборська”.

Таким чином, навіть кілька проаналізованих статей дають уявлення про неоднозначне сприйняття творчості В.Шимборської в Україні. Зрештою, у Польщі поетку теж трактують по-різному. Хтось нею захоплюється. Комусь не до вподоби її відокремленість. Як пише автор передмови до видання “Під однією зіркою” – польський літературознавець В.Смац, “вона не виступає на авторських вечорах, тримаючи щодо них скептичну дистанцію (“Дванадцять осіб у залі... / Половина прийшла, бо йде дощ, / а решта родичі”), не бере участі в поетичних фестивалях чи з’їздах письменників³⁵”. Ще хтось переконаний, що відзнака Нобеля для В.Шимборської – це насправді радше визнання заслуг цілого покоління польської поезії (зокрема Каміля Бачинського і Тадеуша Гайцега, котрі загинули 1944 року під час Варшавського повстання), а не лауреатки особисто.

Якщо коротко окреслити перспективи подальшої української рецепції творчості Нобелівської лауреатки, то окрім появи перекладів нових збірок (як зазначає Н.Сняданко, ”днями на полицях польських книгарень з’явилася нова книга віршів польської поетки під назвою “Двокрапка”, до якої увійшло 17 віршів. Попередня, під назвою “Римуванки для великих дітей”, вийшла 2003-го, а рік перед тим була збірка “Хвиля”³⁶), добре було б частково доповнити вже існуючі видання, які подекуди характеризуються не завжди вдалим перекладами, а отже, ймовірністю неправильного відчитання коду поезії українським читачем. Зважаючи на відсутність повного відображення українськими перекладачами творчості поетки і фрагментарність літературознавчих розвідок, можна зробити наступний висновок – до середини 90-х років про цю поетку насправді знало лише вузьке коло спеціалістів, а загальноукраїнський характер рецепції її творчості був доволі поверховим. На сьогодні в Україні опубліковано три окремі видання перекладів творів поетки, проте український науково-публіцистичний дискурс її творчості суттєво не змінився. Бракує наукових досліджень, автори яких аналізували б сприйняття творів В.Шимборської українськими читачами, беручи до уваги особливості культурно-історичного формування процесу рецепції польської літератури, а також зважаючи на вікову, соціальну та географічну детермінацію реципієнтів. Відкритим залишається питання особливостей “особистої” рецепції пересічними українськими читачами поезій цієї авторки. Отже, формування української рецепції творчості В.Шимборської через сприйняття й інтерпретацію її творів читачами та літературознавцями триває. Оскільки ж такий процес є постійно відкритим на чергові думки та ідеї, цікаві трактування й припущення, українсько-польський міжкультурний діалог, частиною якого є видання та інтерпретація літературних творів, без сумніву, матиме ще не одне актуальне доповнення та нове висвітлення.

UKRAINIAN W.SHYMBORSKA: RETROSPECTIVE AND PERSPECTIVES OF THE POETRY RECEPTION

³⁵ Смац В. Передмова до видання перекладів “Під однією зіркою” В.Шимборської / Пер. Н.Сидяченко та С.Шевченка. Львів, 1997.

³⁶ Сняданко Н. Нова книга В.Шимборської // Львівська газета. 2005. №226 (9 грудня). С.3.

Olesya SACHOK

*Ivan Franko National University of Lviv
Uniwersytecka str. 1, Lviv 79000
Polish philology department*

The present article is devoted to the detailed analyses of W.Shymborska poetry reception in Ukraine in Soviet period, during first years of democratic transformations and nowadays. The main attention is concerned on researching two ways of this reception – translations and scientifically-publicystic discourse, which together let us show the specific of acquirement and comprehending of W.Shymborska poetry by ukrainian reader. The research of this problems lets us find and show changes and tendencies in the process of ukrainian reception of W.Shymborska poetry in the different moments of our history.

Key-words: reception, translation, reader, interpretation, discourse.

Стаття надійшла до редколегії 10.12.2007
Прийнята до друку 25.01.2008